

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016, p. 529-546
DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9597>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 26.04.2016 ✓ Accepted/Kabul: 30.06.2016
✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Hikmet KORAŞ – Yrd. Doç. Dr.
Mahmut SARIKAYA

This article was checked by iThenticate.

HÜSEYİN CAVID VE ELİAĞA VAHİD'İN HAYATA BAKIŞ AÇILARININ ŞİİRLERİNE YANSIMALARI

Seda SELİM*

ÖZET

Şairlerin düşünceleri, hayata bakış açıları ve yaşadıkları dönemin durumu, onların eserlerini ve yaratıcılıklarını etkilemektedir. Hüseyin Cavid ve Eliğa Vahid 20. asırda yaşamış ve hayata güzellik merkezli bakmış iki şairdir. Vahid ve Cavid'e göre insanları birleştiren, sıkıntıları yok eden, mutlu bir dünyanın temelini oluşturan unsur, güzelliktir. Fakat Vahid ve Cavid, her ne kadar hayata aynı noktadan baksalar da yaşadıkları dönemin üzerlerindeki tesirlerine göre, şiirlerindeki genel havada farklılaşma görülmektedir. Eliğa Vahid bir Sovyet şairidir ve mevcut yönetimden memnundur. Bu onun hayata ve geleceğe umutla bakmasını ve bunun sonucu olarak şiirlerinde olumlu bir havanın oluşmasını sağlar. Hüseyin Cavid ise, inançlı bir Türk milliyetçisidir. Gerek Çarlık döneminde gerek Sovyet döneminde hayali olan bağımsız vatana kavuşamaz. Mevcut yönetimlerin halklar üzerindeki baskı ve şiddet politikaları, Hüseyin Cavid'i derinden sarsar. Bu nedenle Hüseyin Cavid'in şiirlerinin genel havasında umutsuzluk ve hüznün görülür. Vahid ve Cavid'in aşka, sevgiliye ve güzelliğe bakış açıları benzer olduğu için bu konularda yazdıkları şiirleri benzerlik göstermektedir. Fakat yaşadıkları dönemde var olan siyasi idareye ve mevcut olan hayat düzenine bakış açıları farklıdır. Bu farklılık, şairlerin aşk, güzellik konuları dışındaki din, vatan ve savaş gibi konularda yazılmış olan şiirlerinde görülmektedir. Bu makalede Hüseyin Cavid ve Eliğa Vahid'in hayata bakış açılarının şiirlerine yansımalarını göreceğiz.

Anahtar Kelimeler: Eliğa Vahid, Hüseyin Cavid, Azerbaycan edebiyatı

* Arş. Gör. Niğde Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, El-mek: sedakayaselim@gmail.com

THE EFFECT OF VIEWS OF LIFE OF HÜSEYİN CAVID AND ELİAĞA VAHİD TO THEIR POEMS

ABSTRACT

Poets' creativity and works are affected by their thoughts, view of life and the conditions of the era in which they live. Hüseyn Cavid and Eliğa Vahid are two important poets who lived in 20th century. They both valued the life in a beauty-centered manner. According to Vahid and Cavid, beauty is the main element bringing people together, vanishing the problems and creating a happier society. Although they have the same view of life, their poems differentiate in terms of effects of the era they lived in. Eliğa Vahid was a soviet poet and happy with the soviet administration. This influenced his poems in a positive way and made him look the future with hope. In contrast, Hüseyn Cavid was a believing Turkish Nationalist. He didn't realize his dream of independent homeland both in Tsarist Period and Soviet Era. He was deeply affected by the suppression and violence policies of Soviet Administration. Therefore, despair and sadness became the literary elements of their poems. As their views of beauty and beloved resemble each other, poems of Vahid and Cavid about these subjects show similarity. In the contrary, their approach to political administration and life conditions of their era differentiates. In contrast to poems about love and beauty, this difference can be seen in their poems about religion, homeland, war etc. In this essay, we will see effects of their views of live to their poems.

STRUCTURED ABSTRACT

Hüseyn Cavid and Eliğa Vahid are two important poets of the 21th century. Both examined the life in terms of beauty concept. Taking into consideration political situation of their period, each had his own political view which became different each other. In this essay, effects of their political view on their arts and things in common about their consideration of life will be demonstrated. Cavid and Vahid had the same perspective about love, life and passion. According to them, beauty is the main element which brings people together and solves the problems. In their poems, beauty concept is evaluated in two ways. The former is the material love, in other words beauty of a woman adored, and the latter is the moral beauty. Material beauty and moral beauty are parts of a whole. Beauty must exist in every part of life. Beauty of a woman adored is the reflection of the accumulation of all good features into a body. For his reason, praising the beauty of the woman adored by likening the most beautiful things in nature to her is the expression in common in their poems.

When it comes to differences between poems of these poets, these differences are result of their political views. First World War was a significant milestone for Hüseyn Cavid. Hüseyn Cavid had written his poems with an understanding that "My god is beauty, my god is love" until he witnessed the First World One and killings by Armenian gangs. What he experienced resulted in a breakdown on his art. He started to handle national and historical subjects in his poems. The

Turkish Studies

Bolshevik Revolution and occupation of Azerbaijan by the Soviets was the breaking point of Vahid's art understanding. He was forced to accept another homeland and nation as his homeland and to admit the Soviet nation as his nation. He wrote his poems in favor of the ruling ideology and supported the Soviet Administration.

In Soviet Era, the Soviet Administration pursued a policy of suppression and violence in every part of life. Literature was one of the fields affected by this policy. The Soviet Administration oppressed the artists who did not design his art works in compliance with rules and subjects determined by the ruling ideology. In this period, some poets composed their poetry as a loyal supporter of the administration. Eliğa Vahid was not only a representative of soviet poetry, but also one of the supporters of the ruling ideology. On the contrary, some poets refused to yield to suppression and violence. These poets continued to compose their poems pursuant to their understanding of art. Hüseyn Cavid was one of the followers of this trend of liberation.

Vahid and Cavid describes themselves as patriots and this description can be clearly seen in their poems. Cavid loves independent Turkish homeland in his dreams and longs for it. Quite the contrary, Vahid loves the Soviet Homeland described by ruling ideology and favors it. Their perspective of homeland affects their understanding of future. Despair and unhappiness rules Cavid's understanding of future. Vahid, in contrast, feels excitement and hope against the future. This fact could be explained by his loyalty to the Soviet Administration. According to Vahid, his people's independence and peace depends on the success of the Soviet Russia. Therefore, he supported the administration and called for support for ruling ideology in his poems. After the occupation of Azerbaijan, his creativity gradually increased day by bay.

Eliğa Vahid and Hüseyn Cavid have different ideas about war and religion. Wars are survival of the homelands for Vahid, yet Cavid sees wars as turning a blind eye to massacre of people for the sake of interest of administrations.

Eliğa Vahid is a poet who loves his nation, but, according to him, independence and peace of his nation depends on success Soviet Russia. That's why he supported the Soviet rule and invited people to act as the same way in his poems. He deemed that Hitler, enemy of the Soviet rule, was also the enemy of his nation. So he articulated his hatred against Hitler in his poems. He advises citizens to fight boldly in the front ranks, leave bombs to Hitler's head and destroy enemy line without pity.

Cavid is aware of the games of the imperialist powers on people. He verbalize his objection to wars which are broken out for the sake of interest of administrations. He damns whoever responsible for bringing the country to destruction and causing millions of people to die or being disabled.

As to the religion in the Soviet Period, it was prohibited to write poems about religion and cultural customs. Main propaganda of ruling ideology was the atheism and no religions should have been praised. In this kind of period, Eliğa Vahid didn't go beyond the bounds of rules

Turkish Studies

established by ruling ideology and played the game by the rules. On the contrary Cavid was always a religious Turkish poet. Turkish-Islamic civilization fed his creativity. Cavid praises the Islam and Prophet Muhammad.

As it is said before, Eliğa Vahid and Hüseyin Cavid lived in the same period and were both affected by ruling ideology while they viewed the life from the same perspective. In this essay, differences between their poems are demonstrated.

Key Words: Eliğa Vahid, Huseyin Cavid, Azerbaijani literature

Giriş

Hüseyin Cavid ve Eliğa Vahid 20. asırda hemen hemen aynı dönemlerde yaşamış ve eserlerini aynı dönemlerde vermiş, Azerbaycan edebiyatının iki önemli ismidir. Bu isimler, aynı dönemde yaşamalarına rağmen farklı dünya görüşlerine sahip olmuşlardır. Eliğa Vahid, Sovyet yönetiminin koyduğu sınırlar çerçevesinde eserlerini vermiş, Sovyet yönetimini benimsemiş ve desteklemiştir. Hüseyin Cavid ise her zaman Türkçü bir şair olmuş, hiçbir zaman kendi çizgisinden vazgeçmemiş ve kendi dünya görüşü çerçevesinde eserlerini vermiştir. Hüseyin Cavid ve Eliğa Vahid'in dünya görüşündeki bu farklılığa rağmen aşka, güzelliğe ve insanlara bakış açılarının aynı olduğunu görüyoruz. Vahid ve Cavid hayata güzellik ve sevgi temelinde bakmaktadırlar ve şiirlerinde bunu sıkça ifade etmektedirler. Farklı görüşlere sahip iki şairin hayata aynı bakış açısıyla bakmaları ilgi çekicidir. Fakat Hüseyin Cavid'in ve Eliğa Vahid'in şiirlerinin genelinde şöyle bir fark göze çarpmaktadır: Hüseyin Cavid'in şiirlerinde karamsar, umutsuz bir hava vardır. Eliğa Vahid'in şiirlerinde ise daha çok neşe, umut söz konusudur. Bunun nedenini, şairlerin yaşadıkları dönemden memnun olmalarına veya olmamalarına bağlayabiliriz. Bunu anlamak için şairlerin hayatı ve dönemin siyasi durumuna göz atmak gerekir.

Çarlık Rusyası'nın Türk halklarına yaptığı baskı ve katliamlardan sonra Ekim Devrimi ile başa gelen yöneticiler, Türk halklarına bağımsızlıklarını ve özgür yaşama ortamı vaat etmişti. Ne yazık ki çok geçmeden Sovyet hükümetinin gerçek yüzü ortaya çıkmış ve bağımsızlığını ilan eden Türk boylarının kurduğu devletler yıkılmıştır. Çarlık Rusyası dönemini aratmayacak bir baskı ve korku imparatorluğu kurulmuştur. Türk halklarını ortak değerlerinden ve geçmişlerinden koparmak için bir mücadele başlatılmıştır. Bu mücadele başta sanat, edebiyat, din ve sosyal yaşamda olmak üzere hayatın her alanında görülmüştür.

“1920’de millî cumhuriyetin yıkılarak, Azerbaycan’ın Bolşevikleştirilmesi ve ardından Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği içine alınmasıyla ülkede siyasi, sosyal ve kültürel hayat üst oldu. Buna bağlı olarak da insanların dünya görüşü, sanat anlayışı yeniden şekillendi veya şekillendirildi. Yazarlar 1920’den önce olduğu gibi serbest yazma şansına sahip değildi resmî-ideolojik görüşe uygun eser yazma mecburiyeti vardı. Sosyalist realizm adı verilen 1930’lardan itibaren artık bütün sanat dallarında parti eliyle yürütülen, şekillendirilen güdümlü bir edebiyat anlayışı hâkim kılındı.” (Akpınar 2012: 89).

Böyle bir ortamda 1920’den önceki devirde olgun eserler vermiş sanatçılar, değişik yollar tercih ettiler: Bir kısmı sustu etliye sütlüye karışmamayı, küçük bir vazife alıp kenara çekilmeyi kabul etti. Bir kısım yazarlar ve şairler de yeni devre ayak uydurmaya çalışarak istenilen tarzda eserler yazmayı denediler. 1920’den önce eserler vermiş, sosyalist veya sosyal demokrat görüşlü kimseler ise pek zorlanmadan yeni devrin değerlerine uygun eserler kaleme aldılar. Her şeye rağmen kendi bildiği yoldan gitmeye, inandığı ölçüler uğruna eserler vermeye çalışanlar da yok değildi. Bu şahsiyetlerden biri Hüseyin Cavid’dir (Akpınar 1994: 75).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

“Hüseyin Cavid, 1882 yılında Nahçıvan'da doğmuştur. Önce mollahanede okumuş, sonra büyük kardeşi Abdullah'tan Arap ve Fars dillerini öğrenmiştir. Bunun ardından Mirze Mehemedtağı Sıdkî'nin 1895'te Nahçıvan'da açtığı Mekteb-i Terbiye'nin ilk öğrencilerinden olmuştur.” (Muhtaroglu 1993: 276). “Hüseyin Cavid, 1905-1909 yılları arasında Türkiye'de bulunmuş, Türkiye'nin önde gelen aydınları, şairleri, yazarları ve siyaset adamları ile iyi ilişkiler kurmuştur. O dönem İstanbul edebî muhiti ile Rıza Tevfik, Tevfik Fikret gibi isimlerle tanışmıştır.” (Celal- Hüseyinov 2008: 468). “1913 yılında “*Keçmiş Günler*” adlı ilk şiir kitabı yayımlanmıştır. Hüseyin Cavid'in Bahar Şebnemleri adlı ikinci kitabı 1917 yılında çıkmıştır.” (Saraçlı 2007: 51). Bunların dışında “*Ana, Maral, Şeyh Sen'an, Şeyda, Uçurum, İblis, Peygamber, Afet, Topal Teymur, Kinyaz, Telli Saz, Şehla, Hayyam, Köroğlu, Azer, İblis'in İntikamı* gibi dram eserleri bulunmaktadır.” (Kırzioğlu 2001: 127).

“Azerbaycan'daki Bolşevik işgalinin gerçekleştiği 1920'de Cavid, artık kendi konusunu, üslubunu, edebiyat yolunu bulmuş bir şair ve dram yazarıydı. Ayrıca o, kendi inancından, tapındığı hakikatlerden kolaylıkla yüz çeviren iradesizlerden değildi. Cavid'in 1920'ye kadar yazdığı *Ana, Maral, Şeyh Senan, Şeyda, Uçurum* gibi dram eserleri, bu arada alevli, ihtiraslı ve düşündürücü şiirleri onu edebiyatseverlere ve genellikle, Azerbaycan Türklüğüne, bir milliyetçi ve Türkçü yazar olarak tanıtmıştı. Cavid için sanatkarın özgürlüğü, onun konu seçimindeki hürriyeti her şeyden üstündü ve bu açıdan da Bolşeviklerin iktidara geldikleri günden itibaren edebiyatı kontrol altında tutmaya çalışmaları, onu kendi ideolojilerinin hizmetinde görmek istemeleri Cavid'in ciddi bir tepkisi ile karşılaşmıştı. 1920'den evvel olduğu gibi, Sovyet rejimi döneminde de o, yalnız kendi sevdiği ve seçtiği konularda eserler yazmıştı.” (Muhtaroglu 1993: 276). “Cavid, eserleriyle ülkesine hizmet etmeyi bir görev bilmişti.” (Yeniasır 2010: 348).

“Hüseyin Cavid, 1920'den sonra giderek artan baskı ortamında Sovyet rejiminin istediği tarzda eserler vermeye yanaşmadığı için 1930'dan sonra Azerbaycan matbuatında ağır hücumlara hedef oldu. Rejimin empoze ettiği sosyalizm propagandacılığı yapan güdümlü edebiyata rağbet etmedi.” (Yüce 2009: 219). “1932'de Yazarlar Birliği'ne kabul edildi, fakat yönetimin baskı ve takibinden kurtulamadı. Sibirya'ya sürgün edildi ve eserleri yasaklandı.” (Garayev 1998:535). “Cavid, 5 Aralık 1941'de İrkutsk eyaletinin Taşkent şehrinin Şevçenko köyünde maluller hastanesinde vefat etmiştir.” (Gedikli 2008: 108).

Hüseyin Cavid'in şiirlerindeki umutsuzluk, gözyaşı, karamsarlık hem Çarlık Rusyası zamanındaki yönetimden hoşnutsuzluktan hem de Sovyetler Birliği kurulduktan sonraki yeni yönetimden memnun olmamasından kaynaklanmaktadır. Hüseyin Cavid bir Türk milliyetçisidir ve kendi halkının üzerinde böyle zalim yönetimlerin olması onu umutsuzluğa sevk etmiştir.

Eliağa Vahid ise, Hüseyin Cavid'in tam tersine Sovyet idaresinin belirlediği sınırlar çerçevesinden çıkmamış, halkının geleceğinin ve mutluluğunun Sovyet hükümetine bağlı olduğunu kabul etmiştir.

“Eliağa Vahid, 1895 yılında Bakü'de dünyaya gelmiştir. Önceleri mollahanede okumaya başlamış, sonrasında maddî zorluklar yüzünden tahsilini yarıda bırakmış ve marangoz çıraklığı yapmıştır. Eliağa Vahid, genç yaşlarda Bakü'deki Mecmeü'ş-Şüerâ adlı edebî meclise katılmıştır. Mizahî yazılarını, gazel ve kısa hikâyelerini *İqbal, Zehmet, Bayrağı Edalet, Besiret, Tuti, Mezeli* gibi gazete ve dergilerde yayımlatmıştır. Eliağa Vahid'in *Tamahun Neticesi* adlı ilk şiir kitabı 1916 yılında yayımlanmıştır. Eliağa Vahid, uzun yıllar *Molla Nasreddin* dergisinde çalışmıştır.” (Mecidzade 1962: 5).

Turkish Studies

Sovyet hâkimiyetinden sonra Vahid'in yaratıcılık faaliyetleri yıldan yıla genişlemiştir. Soydaşlarını Sovyet hükümetinin üstünlüğünü kabul ederek onun sayesinde elde edilmiş maddî ve manevî nimetleri mertlikle korumaya çağırıştır. “Sovyetler Birliği döneminde yaratıcılığını geliştirmeye, dil ve üslubunu da mümkün olduğu kadar çağdaştırmaya çalışarak, *Şerq Qadını*, *Qommunist* ve benzer gazete ve dergilerde çıkmış, meşhur siyasî, sosyal ve tenkidî mazmunlu meyhaneleri ile büyük ilgi görmüştür.” (Sarıkaya 2015: 16). “Sovyet hükümetini destekleyen şiiirler yazan şair, bununla yetinmemiş ve Sovyet Rusya'nın Almanya ile yaptığı savaş sırasında, Sovyet cepheleindeki askerlere moral vermek için cephelere gitmiş, askerlerin yanında olup onlara her türlü desteği vermiştir.” (Nuri Oğlu 1983: 10). “Şair, İkinci Dünya Savaşı yıllarında yazdığı eserlerinde (Döyüş Gezeleri ve Gezeller) vatan sevgisini ve düşmana olan nefretini dile getirmiştir. Vahid, eserlerinde bu konulara yer vererek döneminde vuku bulan savaşta Almanlara karşı mücadele veren Sovyetler Birliğini desteklemiştir ve halkı da bu yola çağırıştır.” (Mecidzade 1962: 5). Eliğa Vahid'in şiiirlerinin genelinde Sovyet hükümetine bağlılığı ve gelecek günlerin bu yönetimin sayesinde daha iyi olacağına dair inancından dolayı umut ve neşe hissedilir.

“Şair, İkinci Dünya savaşının ağır yıllarında, propaganda komitelerinde yer alarak köy köy, fabrika fabrika dolaşır ve halkı faşizmle mücadeleye çağırır. Benimsediği ideoloji uğruna elinden geleni yapar ve sonunda *Emek İgidliyiine Göre Madalyası* ile ödüllendirilir. 1928-1936 yıllarında *Kommünist* gazetesi redaktörlüğünde edebî işçi, Azerbaycan Devlet Neşriyatında musahhah olarak çalışmış ve sanat faaliyetine ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. 1959 yılının Ekim ayından sonra emekliye ayrılmış ve 30 Eylül 1965'te vefat etmiştir.” (Muhtaroglu 1993: 368).

İnceleme

Eliğa Vahid ve Hüseyin Cavid, hayata güzellik bakış açısıyla bakarlar. Vahid ve Cavid'e göre insanları birleştiren, sıkıntılarını yok eden, mutlu bir dünyanın temelini oluşturan unsur, güzelliktir. Bu düşüncüyü, Vahid ve Cavid'in şiiirlerinde sık sık görmekteyiz. Eliğa Vahid ve Hüseyin Cavid'in şiiirlerinde güzellik iki şekilde ele alınmıştır. Biri maddî güzellik, yani sevgilinin dış güzelliği, diğeri ise manevî güzelliktir. Şairlere göre bu iki güzellik bir bütündür.

“20. asrın en büyük romantik şiiirlerinden biri olan Hüseyin Cavid, hayata sevgi, muhabbet ve güzellik bakış açısıyla bakar. Cavid, âlemi, güzelliğın, incelik ve zarıflığın penceresinden seyrederek.” (Celal-Hüseynov 2008: 468). “Cavid'e göre güzellik, Allah vergisidir, Allah'a yakınlıktır. Güzelliğı Allah bahşetmiştir ve güzelliğı kavrayan insan onun meftunudur.” (Namazov 2013:341). “Cavid'i yalnız güzelliğı arayan ve güzelliğın üzerine doğrultulmuş ışığın iziyle nihayete kadar anlamak mümkündür. Onun bütün sanatkârlığı insanda, tabiatta ve dünyada güzellik arayışındır. Bir şiiir olarak bütün şiiirlerinde Cavid, güzelliğın bozulan kaidelerini düzene ve nizama koymakla meşguldür.” (Karayev 1999: 270).

“Cavid'e göre, insanlık hissının insanları birbirine yakınlaştıran ve onları akraba kılan manevî değeriilerinin merkezinde, aşk, sevgi ve muhabbet durur. Çünkü muhabbet, güzellik ve aşk insan ruhunu temizler, saflaştırır. Onu başkalarına karşı daha hassas, saygılı, hoşgörölü olmasını sağlar ve bütün zor durumda kalanların dertlerini, ızdıraplarını kolaylaştırabilmek için katkıda bulunmaya sevk eder.” (Abbasov 1996: 12). Cavid, “Benim tanrım güzellik, sevgidir” diyerek hayata güzellik ve sevgi merkezli baktığın anlatmaktadır.

Her qulun cihanda bir penahı var,

Her ehli-halın bir qibleğahı var,

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

*Her kesin bir eşqi, bir ilahı var,
 Benim tanrım güzelliğidir, sevgidir.
 Hezz étmedim fırqeden, cemiyyetden,
 Zêvq alamam herbden, siyasetden,
 Bir şey duymam felsefeden, hikmetden,
 Benim ruhum güzelliğidir, sevgidir.
 Gözel sévimlidir, cellad olsa da;
 Sêvgi xoşdur, sonu feryad olsa da;
 Uğruna benliyim berbad olsa da,
 Son dildarım güzelliğidir, sevgidir.
 Gözelsiz bir gülşen zindana benzer,
 Sêvgisiz bir başda eqrebler gezer,
 Ne görsem, hanki bezme étsem güzer,
 Hep duyduğum güzelliğidir, sevgidir*

Cavid (Cavid 2005: 130).

Eliağa Vahid de Cavid gibi hayata sevgi ve güzellik bakış açısıyla bakar ve kendisini bir sevgi ve muhabbet şairi olarak nitelendirir. Eliağa Vahid'e göre sevgi ve güzellik, hayatı yaşanılır kılan en önemli unsurlardır. Bu yüzden Vahid, sevgi, muhabbet ve güzelliği hayatının merkezine koymuştur. Sevgi olmadan yaşamın anlamını yitireceğini, sevgi ile yaşamın en saf hâline bürüneceğini ve hayatın onunla renkleneceğini belirtmiştir. Vahid şiirlerinde, tabiatın en büyük sırlarından birinin güzellik olduğunu ve bu sırrın ortaya çıkmasıyla, insanların güzellere bakarak hayrete düştüğünü söyler. Şaire göre, tabiat bu güzellikleri yaratmış ve daha sonra bu güzelliklere hayran kalarak yeryüzüne göndermiştir.

*Heyata zövq veren eşqdir, mehebbetdir,
 Bununla könlümüzü biz de bextiyar edirik*

Vahid (Nurioğlu 1989: 107).

*Tebi'etde ne gizlin sirlere var indi zahirdir
 Qalır heyretde insan her büti-zibaye baxdıqda*

Vahid (Nurioğlu 1989: 12).

Cavid ve Vahid için hayattaki en önemli unsur, güzelliktir. Vahid ve Cavid'e göre, güzellik hayatın her alanında, her işte ve her davranışta olmalıdır. Cavid, insanların ruhlarının ve kişiliklerinin de güzel olması gerektiğini ifade etmiştir. Hüseyin Cavid, insanların başkalarının felaketine, kötü durumuna sevinmemesi gerektiğini, kötü bir sözün hatta kötü bir bakışın bile kalbi karartacağını söyler. Yani güzelliğin davranışta ve düşüncede de olması gerektiğini belirtir. "Cavid,

Turkish Studies

bütün insanları muhabbete, sevgiye çağırır ve insanların kurtuluşunun bu iki temel üzerine kurulduğunu belirtir.” (Namazov 2013:341).

*Sévinme, gülme, quzum, kimsenin felaketine,
Bu hal, evet, éyi bir şey dèyil, sévinme, saqın!
Sévinme başqasının hali-pürsefaletine,
Toqunma qelbine bokeslerin, zavallıların.
Inan ki, bir acı söz, bir baqış, bir ince gülüş
Kederli, sıtmalı bir qelbi tırmalar, yaralar.
O qelb avunsa da, aldanma, incinib küsmüş,
Sağalmaz işte o, yıllar keçer de hep sızlar.
Toqunma, ruhum! Evet, kinlidir felek, bir gün
Qızar, hemen gücenib intiqam alır senden.
Bu gün gülen yarın ağlar, saqın öyünme, düşün!
Düşün de munis ol! Incitme, qırma kimseyi sen*

Cavid (Cavid 2005: 63).

Vahid de şiirlerinde, güzelliğin insanların karakteri ve davranışlarında da olması gerektiğini anlatır. Dürüstlük ve vefadan sık sık bahseden şair, insanların karakterleri ile bu dünyada bir iz bırakabileceğini söyler. Vahid, insanların muhabbetle ve sadakatle halk içinde yaşamaları gerektiğini söyler. Eliğa Vahid'in şiirlerinde, zamanın kötü insanlara düşman olduğu, doğruluğu şiar edinmek gerektiği, vatana hıyanet edenlerin çok yaşamayacağı, hayatın barış ve adalet ile sürdürülmesi gerektiği de anlatılmaktadır. Fakire, mazluma kucak açmak gerektiğini, bunu yapanların halk içinde itibarının artacağını, aksini yapanların halkın nefretini kazanacağını söyleyen Eliğa Vahid, şiirlerinde halkına zulmedenlerin iyi gün görmemesi temennisinde bulunur.

*Mehebbet ile sedaqetle xalq içinde yaşa,
Ümume yaxşılıq ét, şerrden ferar éyle.*

*Zemane eyriler ile hemişe düşmendir,
Çalış ki, xalqın ile doğruluq şü'ar éyle*

Vahid (Nurioğlu 1989: 38).

*Vetende xalq baxır zülmkâra nifretle,
Feqîre, acize, mezlume merhebaler ile*

Vahid (Nurioğlu 1989: 48).

Eliğa Vahid'in ve Hüseyin Cavid'in şiirlerinin bir kısmında aşk konusu işlenmiştir. Aşk denildi mi akla önce sevgili ve onun güzelliği gelir. Hayata güzellik bakış açısı ile bakan bu iki şair için manevi güzelliğin yanında dış güzellik de önemlidir. Aşığı dile getiren, canından bezdiren,

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016*

kederlere salan bazen de tarifi mümkün olmayan sevinçlere gark eden sevgilinin güzelliğidir. Vahid'in ve Cavid'in şiirlerinde sevgili ve onun güzelliği üzerine sıkça değinilmiştir.

*O lahuti baqışlar pek derin, pek heyretfzadır,
Ne hikmetler arar bilmem ki, elvahi-tebietden?
O solğun çöhrede bir nuri-sefvet var ki, pek nadir...
O, bence, mürtesem bir levhedir rengi-heqiqetden.
Mehebbet, ya semimiyyet tecessüm étse alemde,
Tecelli éyler ancaq böyle bir ruhi-mücessemde*

Cavid (Cavid 2005: 40).

*Çıx çemen séyrine, bülbüller ölür derdinden
Xeste aşıqlerinin ruhini güldür, tezele.*

*Naz ile gül, bizim éllerde de güller gülsün,
Solsun eğyarın açılmış gülü, dönsün xezele*

Vahid (Nurioğlu 1989: 12).

Vahid ve Cavid'e göre sevgilinin güzelliği, bütün iyi özelliklerin bir bünyede toplanmasının dışı yansımasıdır. Bu yüzden sevgilinin güzelliğinin övülerek tabiattaki en güzel varlıkların sevgiliye benzetilmesi, Vahid ile Cavid'in şiirlerinde benzerdir. Vahid ve Cavid için sevgilinin güzelliği Tanrı'nın ona bahşettiği en önemli lütuftur. Vahid'e göre güzellik, seyrine doyum olmayan bir özelliktir ve herkese nasip olmayacak bir nimettir. Her insanın ilgisini çeken ve bakışları üzerine toplayan güzellik, onu gören herkese tesir eder. O, seyredilen ve seyrine doyum olmayan bir keyfiyettir. Aynı şekilde Hüseyin Cavid de şiirlerinde güzelliği, insanları hayrete düşüren ve cezbeden bir unsur olarak ele almıştır. Cavid, sevgilinin güzelliğini övmüş, bu güzelliğin ancak cennetten inebileceğini dile getirmiştir. Hüseyin Cavid için, sevgilinin güzelliği ebediyet gibidir ve ona sonsuzluğun kapısını aralar. Sevdiğinden daha güzel bir insanın dünyaya gelmediğine ve gelmeyeceğine inanır, onun güzelliğinin hastalara şifa olacağını, ölümlere can vereceğini söyler. Sevgilinin yüceltilmesi ve en mükemmel varlıkların ona benzetilmesi, şairlerin aşkının bir kanıtıdır.

*Ruhum yène lebriz-iseadet...
Ya Reb, bu ne tufan-i letafet!
Göyden yère enmiş kibi cennet,
Yer-yer saçılır nur-imeserret
Hep qol-qola pürşevq ü şetaret
Reqs étmede azade-yi-sen'et
Ervah-i-letif-i melekiyyet.*

Turkish Studies

*Bilmem bu ne halet, ne qiyafet?
Ya Reb, bu ne sefvet, ne sebahet!
Hep şe'rlle elhani-zerafet
Memzuc olaraq sanki bu saet,
Qarşımda gülümser ebediyyet.
Bu lëvhë-yi-ülviyyete elbet,
Rö'ya deyemem, ëyni-heqiqet*

Cavid (Cavid 2005: 59).

*Könlümü ëtmiş cemalın şövqü héyran, sévgilim,
Yox beşerde sen kimi istekli canan, sévgilim*

Vahid (Nurioğlu 1989: 145).

*Yüz min gözəl yetirse eger ka'inat özü,
Dünya üzünde, bil ki, yetirmez misälını*

Vahid (Nurioğlu 1989: 103).

Her ne kadar Vahid ve Cavid, güzelliği önemli bir vasıf olarak anlatsalar da bazen güzelliği bir bela olarak nitelendirirler. Çünkü hayatlarının merkezine koydukları güzelliği görüp ona ulaşamamaları şairler için büyük bir ızdırapdır. Bu yüzden böyle bir belaya tutulduklarını, kurtulmak isteseler de kurtulamadıklarını dile getirirler. Vahid, genelde sevdiğinden karşılık alamadığı zamanlarda bu söylemi kullanmış, güzellik ile vefasızlığın doğru orantılı olduğunu vurgulamıştır. Böyle durumlarda şairin yüreği, sevdiğinin güzelliğini gördükçe yanmakta ve ona karşı arzusu artmaktadır. Bu yüzden bazen onu görmemeyi diler ama yine de onsuz yapamaz. Cavid de, sevdiğinden karşılık alamadığı zamanlarda sevdiğinin vefasızlığından şikâyet etmiş ve ona bir daha inanmayacağını ifade etmiştir. Vahid, vefasız sevgiliden hayır gelmeyeceğini söylemiş ve böyle bir durumda güzelliğin anlamını kaybettiğini dile getirmiştir.

*Hüsn ehlinin bu adetidir, bivefa olur,
Çox da mezemmet ëylemeyin dilrübaleri*

Vahid (Nurioğlu 1989: 95).

*Bana anlatma ki, eşq, alem-isevda ne imiş,
Bilirim ben seni, get! Her sözün efsane imiş.
Get, gülüm, get, gözelim! Başqa bir aşiq ara, bul!
Duydum artıq senin eşqindeki mena ne imiş!..
Bivefasın, melek olsan bele uymam daha, get!
Kim ki, uymuş sana, gönlüm kibi divane imiş.
Yetişir, get! Beni qehr eyleme, tersa qızı, get!
Anladığ şefqet-i ayin-i mesiha ne imiş*

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Cavid (Cavid 2005: 10).

Eliğa Vahid ve Hüseyin Cavid'in aşka, güzelliğe ve muhabbete bakış açıları aynıdır. Fakat bu şairlerin, mevcut olan siyasi yönetime karşı düşünceleri aynı değildir. Eliğa Vahid bir Sovyet şairidir, Cavid ise Türkçü bir şairdir. İşte bundan dolayı şairlerin aşk, muhabbet ve güzellik konuları dışındaki şiirleri farklı bakış açıları ile kaleme alınmıştır.

Hüseyin Cavid için Birinci Dünya Savaşı dönüm noktası olmuştur. Cavid, o zamana kadar "Menim tanrım güzelliğdir, sevgidir" anlayışıyla eserlerini vermiştir ancak Birinci Dünya Savaşı ve Ermeni katliamları, Cavid'in sanat hayatında bir kırılmaya sebep olmuştur. Bu dönemden sonra şair, daha çok tarihî konulara yönelmiş ve eserlerinde millî konuları işlemeye başlamıştır. Vahid'in sanatındaki kırılma noktası ise Bolşevik İhtilali ve Azerbaycan'ın Sovyetler tarafından istilası ile olmuştur. Vahid, kendi vatanı yerine idarenin dayattığı vatanı, kendi milleti yerine yine idarenin dikte ettiği Sovyet halkını millet olarak kabul etmiştir ve bu doğrultuda eserlerini vermiştir. Sovyetler Birliği döneminde, "İdeolojiye hizmet ettiği düşünülen eserlerin desteklenmesi ve yayılması konusunda devlet her türlü imkânı sağlarken; ideolojinin esaslarına aykırı olduğu düşünülen eserler yasaklanmıştır." (Bayram 2009: 714). İdeolojinin koyduğu sınırlar dışında eserler veren kimi sanatçılar sürgün edilmiş kimileri de kurşuna dizilmiştir. Böyle bir ortamda Sovyet yönetimin yaptığı ağır baskılar sonucu, çoğu şair ve yazar gibi Vahid de Sovyet ideolojisini benimsemek ve yönetimin belirlediği sınırlar çerçevesinde eserlerini vermek zorunda kalmıştır.

Vahid ve Cavid, kendilerini vatansever birer şair olarak nitelendirmektedirler ve bu, onların şiirlerinde açıkça görülmektedir. Fakat Cavid, hayalindeki bağımsız Türk vatanını sevmekte ve ona özlem duymaktadır. Eliğa Vahid ise mevcut idarenin tarif ettiği bir Sovyet vatanını sevmekte ve onu desteklemektedir. Bu durumdan dolayı Vahid ve Cavid'in geleceğe bakış açıları da farklıdır. Cavid'de genel bir mutsuzluk ve ümitsizlik vardır. "Cavid, beşerin, insanlığın mahrumiyetten, ızdıraptan, zulümden kurtuluş yolunu aydınlık olarak göremiyor. Cavid'de geçmişe meyil ve rağbet olduğu hâlde, mevcut hayata karşı bir güvensizlik, ümitsizlik kendisini gösteriyor." (Abbasov 1996: 10). Bunu yaşadığı dönemdeki mutsuzlukla ve umutsuzlukla açıklayabiliriz.

"Cavid'in yaşadığı dönemlerde mevcut olan Çarlık yönetimini ve daha sonra başa gelen Sovyet yönetimini hiçbir zaman benimsememiştir. Her zaman Türkçü idealleri ile yaşamıştır ama hiçbir zaman tasavvur ettiği hayaline kavuşamamıştır. Cavid'in eserlerinde Türk yurtlarının bir ismi vardır, o da Turan'dır ve Cavid'in bu Turan hayali gerçekleşmemiştir. Cavid yüz seneye yakın bir müddette Çar emperyalistlerinin boyunduruğunda inlemiş, Azerbaycan halkının kurduğu müstakil millî Cumhuriyet'in kızıla bürünmüş Rus emperyalistleri tarafından yeniden mahkûmiyete alınmasını bir türlü hazmedememişti. O zaman yazdığı bir şiirinde Azerbaycan halkının istiklali ve saadetini nasıl düşündüğünü, hayal ettiğini şöyle ifade ediyordu:"

*Düşündüm ki, emel çimenzarında,
Açar pembe güller, yeşil yapraklar.
Düşündüm ki, ömrün ilkbaharında,
Al şafaklar saçar gülgün dudaklar.
Düşündüm ki, yatar kanlı tufanlar,
Geçer zalim fırtınalar, volkanlar,
Ninni söyler bana coşkun ırmaklar.*

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016*

*Düşündüm ki, biter hicran demleri,
Doğar güneş susturur matemleri,
Gülzari süslerken hoş kademleri,
Boyun büker benefşeler, zanbaklar*

Cavid (Amanoğlu 2011: 73).

Fakat şairin düşündükleri ve umduklarının hepsi Azerbaycan'ın yeniden istilasıyla bir hayal oldu. Onun düşündüklerinin ve umduklarının aksine manzara şöyle idi:

*Heyhat... ortalığı zülmetler aldı,
Talih yarı yardan aralı saldı,
Öksüz ruhum dildare kaldı,
Kanattı gönlümü hain tırnaklar*

Cavid (Amanoğlu 2011: 73).

“Cavid, çok mürekkep ve çalkantılı ağır bir dönemde yaşamış ve eserlerini vermiştir. Onun şiirlerindeki itiraz, istibdada, zulüm ve haksızlıklara isyan, küskünlük, şaşkınlık, gergin arayışlar, devrin, zamanın içtimai, siyasi hayatın şairin his ve duygularında yarattığı tebeddülattan, ona olan etkisinden ileri gelmektedir.” (Abbasov 1996: 11). Yaşadığı dönem boyunca Cavid, hep karamsar, üzgün ve ümitsiz olmuştur. Çünkü kendisi ve halkı için hayal ettiği istiklal ve saadet vuku bulmamıştır. Bunun izleri, şairin şiirlerinde genel bir hüznün edasıyla görülmektedir.

*Dün seadetle parlayan gözler
Şimdi ye's ü keder nisar eyler.
Dün tehevürle gürleyen sözler
Şimdi bir başqa macera söyler.
Dünkü xendan gönül bu gün sızlar,
Dün sönen bir emel bu gün parlar.
Merhemetsizdir işte köhne felek,
Beşeriyetle eylenir daim.
Beşeriyetle eylenir gülerek...
Dünkü mehkum olur bu gün hakim,
Dünkü bedbext olur bu gün mes'ud,
Dünkü mes'ud olur bu gün merdud.
Başqa, pek başqa şimdi zevq-i cihan,
Dünkü pëymanelerde qan coşuyor.
Dünkü me'mureler bu gün viran,*

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016*

Dünkü viraneler bu gün me'mur...

Hep pozulmuş da dünkü pèymanlar,

Yeni dost olmuş eski düşmanlar

Cavid (Cavid 2005: 76).

“Cavid içinde bulunduğu durumdan umutsuz olsa da Türk gençliğini millet duygusunun devamı, vatan, bayrak sevgisi, adalet ve hakikat için mücadeleye çağırır, bu mukaddes değerlerin Türk halkının temelleri olduğuna işaret eder. Böylelikle, Türk gençliğini bu ulvi değerler uğrunda fedakârlık göstermeye hazır olmaya çağırır.” (Amanoğlu 2011: 75).

Evet, arslan yavrularım! Türk eli hep şanlıdır,

Elmas gibi lekesizdir, saqın, qafil olmayın.

Esr, iyirminci esrdir! Vezifesi pek ağır

Cavid (Amanoğlu 2011: 75).

Eliğa Vahid'in şiirlerinde ise, Cavid'in aksine geleceğe karşı umut, heyecan vardır. Bunu Vahid'in Sovyet hükümetine olan bağlılığı ile açıklayabiliriz. Eliğa Vahid'e göre halkının bağımsızlığı ve huzuru Sovyet Rusyası'nın başarısına bağlıdır. Bu yüzden şair, Sovyet hükümetini desteklemiş ve şiirlerinde de halkı bu yola çağırmıştır. Azerbaycan'da Sovyet hâkimiyeti kurulduktan sonra Vahid'in yaratıcılığı gün geçtikçe artmıştır. Eliğa Vahid, soydaşlarına Sovyet hükümetinin üstünlüğünü ve onun sayesinde elde edilmiş maddî ve manevî nimetleri mertlikle korumaya çağırmıştır.

Cahan işıqlanacaq sülh ile edalet ile

Bizim üfüqde zefer nuru payidar olacaq.

Bizim diyardedir qedr ü qiymet insane,

Bütün cahane nümune bizim diyar olacaq

Vahid (Nurioğlu 1989: 29).

Gözelleşir günü gündən heyatı xelqimizin,

Hemişelik veten övladı bextiyar olacaq

Vahid (Sarıkaya 2015: 60).

Vahid, kendi vatanlarında insana kıymet verildiğini, gün geçtikçe hayatın güzelleştiğini ve bu vatan evlatlarının daima saadet içinde ömür süreceğini belirtir. Vahid, ülkesinin geleceğinden umutludur ve halkının ülkesi ile gurur duyması gerektiğini söyler. Ülkesinin gün geçtikçe gelişeceğini, güzelleşeceğini şiirlerinde ifade eder.

Gèt-gède qalmayacaq köhne binalardan eser,

Tikilibdir yeni minlerce imaret Bakıda.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

Bakı'dır yurdumuzun merkezi, Şerqin qapısı

Haqlıdır, xalqımız əylərce fexaret Bakı'da

Vahid (Nurioğlu 1989: 11).

Vahid ve Cavid'in vatan kavramına bakış açıları farklı olduğu gibi, dine bakış açıları da farklıdır. Yine yaşadıkları dönemin inandıkları değerlere etkisi büyüktür. "Sovyetler Birliği döneminde Türkleri hem kültürel hem sosyal hayatta birbirine bağlayan en önemli unsurlardan biri dindi. Sovyet hükümeti bu birliği ve geçmişe ait bağlılıkları yok etme adına, İslam inancını yok etme ve bu inancın uygulanmasını engellemek üzere bir dizi faaliyet düzenlemiştir. Camiler yıkılmış, dinî eğitim veren medreseler kapatılmış ve böylece din öğreniminin önüne geçilmiştir. Dinsizlik propagandaları yaygınlaştırılmış, üniversitelerde ateizm bölümleri kurulmuş, İslamiyet kötülenmiştir ve her ortamda dine karşı bir hücum başlatılmıştır." (Kaya 2014: 1535). Bu dönemde dinî ve kültürel gelenekleri konu alan eserler yazmak da yasaktı. Eserlerde hiçbir din övülmemeli, dinsizlik propagandası yapılmalıydı. İşte böyle bir dönemde, Eliğa Vahid, Sovyet yönetiminin dayattığı sınırlar çerçevesinde eserlerini verirken din konusunda da yine Sovyet hükümetinin koyduğu sınırların dışına çıkmamıştır. Şiirlerinde din ile ilgili satırlara yer vermemiştir.

Cavid her zaman inançlı bir Türk olmuştur. Yönetimin her türlü baskısına rağmen ne hayata bakışından taviz vermiş ne de bu düşüncelerini eserlerine yansıtmaktan çekinmiştir. "Cavid'e göre Türklerin şanlı tarihi öğrenilmeli fakat bununla sınırlı kalınmamalıdır. Türk'ün şeref ve şanını 20. asırda da korumak ve yaşatmak gereklidir. Bunun için Türkler, milli medeniyetle beraber, İslam medeniyetinden de yararlanmalıdır." (Elekberov 2013: 104). "Cavid'in yaratıcılığında Türk ve İslam medeniyeti bir vahdettir. Bir kolu İslam medeniyeti, bir kolu Türk - Turan medeniyetidir. Cavid'e göre, tabiatla her şey değişmekte ve inkişaf etmektedir. İslam, hiçbir zaman değişimin ve gelişmenin aleyhtarı olmamıştır. Cavid, Allah'ın dinini yeryüzünde yaygın, tebliğ eden peygamberlere büyük değer vermiştir. Cavid'e göre, peygamberlerin her biri kahraman olmuş, kendi ümmetlerine doğru yolu, Allah'ın yolunu göstermişlerdir." (Elekberov 2013: 104).

İşte onlar, her biri bir qehreman,

Hep çalışmış durmadan, sarsılmadan...

Hepsinin amalı bir, efkari bir,

Hepsinin iqbali bir, idbari bir.

Hepsi yalnız bir heqiqet aşiqi

Hepsi bir vicdanla dinler xaligi

Vahid (Elekberov 2013: 104).

Cavid ve Vahid'in savaşımlara bakış açıları da farklıdır. Eliğa Vahid halkını, milletini seven bir şairdir ama onun düşüncesine göre, bağımsızlıkları ve huzurları Sovyet Rusyası'nın başarısına bağlıdır. Bu yüzden şair, Sovyet hükümetini desteklemiş ve şiirlerinde de halkı bu yola çağırmıştır. Sovyet hükümetinin düşmanı olan Hitleri, kendi düşmanları olarak görmüş ve şiirlerinde Hitler'e karşı olan nefretini dile getirmiştir. Vatan evlatlarından cephede cesaretle savaşmalarını, düşmana fırsat vermeden Hitler'in başına bombalar yağdırmalarını ve düşmanın cephesini acımadan yok etmelerini istemiştir. Hitlerin alçaklığını bütün dünyanın bildiğini söyleyen şair, milyonların ona nefret kustuğunu dile getirmiştir. Şair, faşistlerin cephelelerini acımadan yıkmak gerektiğini, onlara

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/10 Spring 2016

cennet vatanlarını vermeyeceklerini söyler ve gerekirse bu uğurda canlarını vereceklerini belirterek Sovyet yönetimine verdiği desteği dile getirir. Vahid, bu savaşların sonunda halkını huzurlu, mutlu günlerin beklediğine inanmaktadır. Bütün bunlar Vahid'in vatan ve millet derken neleri düşündüğünü göstermektedir.

*Partlasın qoy Hitlerin alcaq başında bombalar!
Her terefdən vər cesaretle xesaret düşməne!*

*Yıx, dağıt, yansın cehennem tek faşistin cebhesi,
Qısmət olsun qoyma bu gülzari-cennet düşməne.*

*Bildi alem Hitlerin xainliyin, ednalığın,
Yağdırır milyolla dünya xalqı nifret düşməne*

Vahid (Nurioğlu 1989: 63).

Cavid ise, emperyalist güçlerin insanlar üzerinde oynadığı oyunların farkındadır. Yönetimlerin kendi çıkarları için insanları düşünmeden çıkardıkları savaşlara olan tepkisini dile getirir. "Cavid, çeşitli olaylara sahne olan, olumlu-olumsuz yönleriyle insanlık tarihini sarsan 20. asrın doğurduğu tezatları kesinlikle kabul edemez. Halkı açlığa, sefalete, işsizliğe mahkûm eden, bir grup ihtikarcının, fakir fukarayı istismar ederek zenginleşmesine şerait yaratan mevcut burjuva-mülk sahibi düzenine, ülkeyi anlamsız harbe sürükleyen, milyonlarca insanın ölümüne ve sakat kalmasına neden olan sorumsuz hâkimlere, savaş canilerine lanetler yağdırır. Muhabere vahşetlerini hayretle izleyen şair, sanki insanlıklarını unutan, halklar arasına kin tohumu serpererek onları birbirlerine kırdıran, kana susamış harp canilerinin yakalarından tutup silkmek, var gücüyle haykırarak şu sorulara cevap almak ister." (Abbasov 1996: 12):

*Nedir şu gehr ü felaket? Nedir bu gehr ü cida?
Nedir şu kin ü edavet? Nedir bu derd ü bela?
Temeddünün sonu vahşet midir? Nedir eceba?*

Cavid (Abbasov 1996: 12)

*Ey odlu şehperile saçan zehri-intiqam!
Ey herb ilahı! Ey sırtan kinli ejderha!
Oldunsa bunca qehr ü felaketle şadkam,
Artıq bitir şu sehneyi, ey müfteris deha!
Ëndir şu qanlı perdeyi, ey rehnüma-yi şer!
Ëndir de bir qeder nefes alsın beni-beşer.
Sarmış bütün cihani heyahu-yi dehşetin;
Yalnız beşermi pence-yi qehrinde sarsılan?*

Turkish Studies

*Hakim havada, yêrde, su altında vehşetin,
 Vehşilerin de zülmden olmağa bağıri qan.
 Qaplanlar ıztirab ile her an diler aman,
 Qartallar işte etmede hep terk-i aşıyan.
 Ey şiddet ü qezeb savuran hamiyi-zefer!
 Artıq yeter, usandı cihan, sen de bir usan!
 Terk êt şu qanlı toprağı, artıq çekil, yeter
 Her kes didişmeden yorulub, şimdi ruh açan
 Azade bir havada çiçeklenmek istiyor,
 Pek tatlı bir ümidile eylenmek istiyor*

Cavid (Cavid 2005: 79).

Sonuç

Hüseyin Cavid ve Eliğa Vahid, 20. yüzyılın iki büyük şairidir. İkisi de hayata güzellik ölçüsü ile bakmışlardır. Fakat yaşadıkları dönemin siyasi durumu göz önünde bulundurulduğunda farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Sovyetler Birliği döneminde yönetim, hayatın her alanında baskı ve şiddet politikası izlemiştir. Buna edebiyat da dâhildir. Sovyet hükümeti, kendi belirlediği konular ve kurallar dışında eser veren sanatçılara ağır bir istibdat uygulamıştır. Böyle bir dönemde şairlerin bir kısmı Sovyet yönetiminin sadık bir işçisi gibi Sovyet hükümetinin belirlediği çerçevede eserlerini vermiştir. Eliğa Vahid de bu şairlerden biri olmuş ve Sovyet edebiyatının önemli temsilcileri arasında yerini almıştır. Bir kısım sanatçılar ise yönetimin yaptığı baskı ve şiddete boyun eğmemiş, kendi idealleri çerçevesinde eserlerini vermeye devam etmiştir. Hüseyin Cavid de kendi doğrularından vazgeçmeyen şairler arasında yerini almıştır. Cavid ve Vahid, hayata güzellik noktasından bakan iki şairdir. Aşk, sevgi ve güzellik konusunda benzer düşüncelere sahiptirler ve bu da şiirlerinde görülmektedir. Fakat yaşadıkları dönemde hâkim olan siyasi idare konusunda görüşleri tamamen farklıdır. İşte bu farklılığın yansımalarını şairlerin şiirlerinde görmekteyiz. Cavid ve Vahid, kendilerini vatansever bir şair olarak nitelemektedirler. Fakat Hüseyin Cavid, bağımsız bir vatan özlemi kurmaktadır. Bu vatan sadece Azerbaycan ile sınırlı değildir, bütün bir Türk dünyasını kapsamaktadır. Eliğa Vahid ise Sovyet hükümetini destekler ve halkının bu yönetimle gün geçtikçe daha ileri bir seviyeye erişeceği görüşündedir. Eliğa Vahid ile Hüseyin Cavid'in din ve savaş konularına bakış açıları da farklıdır. Vahid, savaşlara vatanlarının kurtuluşu olarak bakarken, Cavid savaşları, yönetimlerin kendi çıkarları uğruna insanların katledilmesine göz yumulması olarak görür. Sovyetler Birliği döneminde din konusunda da baskı politikası izleniyordu. Bunun etkilerini Eliğa Vahid'in şiirlerinde görmekteyiz. Vahid, yönetimin dayattığı gibi şiirlerinde din ile ilgili ifadelerle yer vermemiştir. Cavid ise, Türk, İslam medeniyetinin bir bütün olduğunu ve ayrılamayacağını dile getiriyor. Eserlerinde din ve peygamberden sıkça söz ediyor.

Şairlerin yaşadıkları dönem, hayatlarına, eserlerine, yaratıcılıklarına doğrudan etki etmektedir. Eliğa Vahid ve Hüseyin Cavid, hayata güzellik odaklı bakmalarına rağmen yaşadıkları dönemde farklı siyasi görüşlere sahip olmaları, onları birçok konuda farklı düşünmeye itmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 11/10 Spring 2016*

KAYNAKÇA

- Abbasov, İmran (1996), "Hüseyin Cavit'in Şiir Dünyası", *Türklük Bilimi Araştırmaları* 2, Sivas, s.1-15.
- Amanoğlu, Ebulfez (2011), *Şair Hüseyin Cavid Turancılık ve Ortak Türkçe*, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, s. 93-100.
- Akpınar, Yavuz (1994), *Azeri Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yay., İstanbul.
- Bayram, Bülent (2009), "Halk Edebiyatı Metinlerine Sovyetler Birliği Döneminde İdeolojik Yaklaşım: Alankay Batır Örneği", *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 4/8 Fall 2009, p. 710-724, ISSN: 1308-2140, www. Turkishstudies.net, DOI Number: 10.7827/TurkishStudies.974, ANKARA-TURKEY.
- Cavid, Hüseyin(2005), *Eserleri*, Haz. Turan Cavid, Lider Neşriyat, Bakı.
- Celal, M.- Hüseyinov, F. (2008), *Örneklerle XX. Esr Azerbaycan Edebiyatı*, Haz: Kemal Yavuz-Erol Ülgen, Akçağ, Ankara.
- Elekber, Faiq, *Hüseyin Cavid'in Dünya Görüşünde Türkçülük-Turancılık, Türk Dünyasını Işıqlandıranlar: M. Akif Ersoy, Hüseyin Cavid Sempozyumu, Bildiriler Kitabı: 16-18 Mayıs 2013*, Qafqaz Üniversitesi, Bakı, s.102-109.
- Garayev, Yaşar (1998), "Hüseyin Cavid", *TDV İA*, c. 18, İstanbul, s.534-536.
- Gedikli, Yusuf (2008), "Hüseyin Cavid Rasizade (1882-1941)'nin Hayatı ve Eserleri", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. 38.
- Karayev, Yaşar (1999), *Belli Başlı Dönemleri ve Zirve Şahsiyetleriyle Azerbaycan Edebiyatı*, Haz. Yavuz Akpınar, Ötüken Yay., İstanbul.
- Kaya, Seda (2011), *Azeri Şair Aliğa Vahid'in Gazellerinin Konu Bakımından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, Seda (2014), *Sovyetler Birliği Döneminde Azerbaycan'da Din*, I. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri Kitabı, Niğde, s. 1535-1542.
- Kırzioğlu, Banıççek (2001), "Hüseyin Cavid ve İki Şiiri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16, s. 121-143.
- Mecidzade, Hasan (1962), *Vahid'in Gazelleri*, Tahran.
- Muhtaroglu, V. (1993), *Azerbaycan XIX.-XX. Yy. Türk Edebiyatı, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, C. 4, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Nurioğlu, Memmed (1983), *Eser ki Galdı Cahanda (Eliğa Vahidin Heyatı ve Yaradıcılığı)*, Bakı.
- Nurioğlu, Mehmed (1989), *Eliğa Vahid Gezeller*, Azərneşr, Bakı.
- Saraçlı, Eflatun (2007), *Azerbaycan Yazıcıları Cumhuriyet Döneminde*, Elm Neşriyat, Bakı.
- Sarıkaya, Mahmut (2015), *Türk Dünyasının Son Büyük Gazel Şairi Eliğa Vahid ve Gazelleri*, Vizyon Yayınevi, Ankara.
- Zamanov, Q.(2013), *Cavid Yaradıcılığında Güzellik ve Mehebbet Konsepsiyası*, Türk Dünyasını Işıqlandıranlar: M. Akif Ersoy, Hüseyin Cavid Sempozyumu, Bildiriler Kitabı: 16-18 Mayıs 2013, Qafqaz Üniversitesi, Bakı, s.339-342.

Yeniasır, Mustafa (2010), *Hüseyin Cavid ve Özker Yaşın'ın Eserlerinde Milli Duygular*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü İzmir.

Yüce, Nuri (2009), *Hüseyin Cavid ve Türkiye*, TDED 38, Doğumunun 125. Yılında Hüseyin Cavid Sempozyumu, Bildiriler Kitabı: 9 Ocak 2008, İstanbul, s. 217-237.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Selim, S. (2016). "Hüseyin Cavid ve Eliğa Vahid'in Hayata Bakış Açılarının Şiirlerine Yansımaları / The Effect of Views of Life of Huseyin Cavid and Eliğa Vahid to Their Poems", *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, Volume 11/10 Spring 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9597>, p. 529-546.